

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ - Δ.Π.Θ.
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ - Π.Θ.
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ»

ΜΑΘΗΜΑ (722): «ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΣ ΣΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

*«Η Σχέση Μουσικής και Κίνησης
στους Ελληνικούς Χορούς»*

Δημήτρης Γουλιμάρης,
Αναπληρωτής Καθηγητής, Τ.Ε.Φ.Α.Α.- Δ.Π.Θ.
e-mail: dgoulima@phyed.duth.gr

Περιεχόμενα

- Επανάληψη προηγούμενων σημαντικών εννοιών
- Η έρευνα του χορού στην Ελλάδα
- Η διδασκαλία του χορού
- Δομή και λειτουργία του χορού
- Δομική ανάλυση του χορού
- Πρότυπα ανάλυσης του χορού
- Πίνακας δομική ανάλυση
- Σχέσεις λόγου, μέλους, κίνησης
- Βιβλιογραφία

*Με την χρήση υλικού που παραχωρήθηκε από τον
Βασίλειο Σερμπέζη, Αναπληρωτή Καθηγητή*

Προηγούμενα σημαντικά ...

Ρυθμός

Ο ρυθμός ταυτίζεται με την οργάνωση του χρόνου, η οποία σχετίζεται από τους τονισμούς και την διάρκεια των ήχων (Αμαραντίδης, 1987).

Είναι η υποδιαίρεση του χρόνου σε αντιληπτές ενότητες, η ομαδοποίηση των μουσικών ήχων με την βοήθεια της διάρκειας και της έντασης (Grove, 1980).

Ο ρυθμός είναι σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης μιας σταθερής χρονικής δομής η οποία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση οποιασδήποτε κίνησης (Gallahue, 2002).

Μέτρο

Μέτρο θεωρείται η σαφής και συγκεκριμένη διάταξη αξιών που επαναλαμβάνεται και δημιουργεί ρυθμό (Σερμπέζης, 2007).

Το μέτρο είναι το σύστημα χρονικής οργάνωσης του μουσικού ρυθμού (Τυροβολά, 1992).

Στη μουσική συνυπάρχουν το μέτρο, που είναι σταθερό, και ο ρυθμός, που μπορεί να μεταβάλλεται λόγω της ρυθμικής αγωγής.

Μουσική φράση

Μουσική φράση είναι μία διάταξη μέτρων που δημιουργούν ένα πλήρες μουσικό νόημα και κατά κανόνα αντιστοιχεί σ' ένα ποιητικό στίχο (Chilkovsky, 1980: Baud Bovy, 1984).

π.χ. «Μου παρήγγειλε τ' αηδόνι με το πετροχελιδόνι»

Ρυθμική αγωγή

Ρυθμική αγωγή είναι η ταχύτητα εκτέλεσης της μουσικής δηλαδή η ταχύτητα επανάληψης των μέτρων. Η ταχύτητα αυτή μετράται και ρυθμίζεται με τον μετρονόμο, ο οποίος δείχνει τον αριθμό των ισόχρονων χτύπων ανά λεπτό.

Η ρυθμική αγωγή στην ελληνική παραδοσιακή μουσική και χορό ποικίλη. Συνήθως στα τραγούδια που χορεύονται δεν είναι σταθερή. Διαμορφώνεται από παράγοντες όπως η ψυχική διάθεση των χορευτών, η μουσική άποψη του μουσικού κτλ. Διαφοροποιείται κατά τη διάρκεια του ιδίου χορού ή από χορό σε χορό, ενώ σε άλλους παραμένει ίδια. Συνήθως γίνεται **γρηγορότερη** (Βαβρίτσας, 2008).

Μοτίβο

Στη μουσική ο συνδυασμός επαναλαμβανόμενων αργών και γρήγορων αξιών που αναπτύσσονται παράλληλα με την μελωδία χαρακτηρίζεται ως μοτίβο. Μια σειρά από φθόγγους που επαναλαμβάνονται και εξελίσσονται συνιστούν την έννοια του ρυθμικού μοτίβου.

Στην ελληνική παραδοσιακή μουσική και χορό μοτίβο είναι μία σχετικά αυτοτελής πρότυπη ιδέα - έννοια απροσδιόριστης διάρκειας που επαναλαμβανόμενη κατά περίπτωση, αποτελεί θεμελιώδες υφολογικό χαρακτηριστικό μιας κοινότητας (Σερμπέζης, 2001).

Στο χορό η έννοια του μοτίβου χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει ένα σχετικά αυτοτελές κινητικό σύνολο που είναι σταθερό και επαναλαμβάνεται κατά την διάρκεια του χορού. Στους ελληνικούς χορούς έχει διαπιστωθεί ότι υπάρχουν κοινά κινητικά μοτίβα δηλαδή μοτίβα που συναντούνται σε διάφορους χορούς.

Η σημασία των κινητικών μοτίβων ως δομικό στοιχείο των χορών είναι μεγάλη τόσο ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινότητας όσο και για την **αποτελεσματική διδασκαλία** τους.

Προηγούμενα σημαντικά ...

Τονισμός

Σε μια μελωδία αντιλαμβανόμαστε ορισμένους ήχους περισσότερο σημαντικούς από τους άλλους δίνοντας τους μεγαλύτερη έμφαση. Έτσι διακρίνουμε την περιοδική επανάληψη ορισμένων ομάδων ήχων. Η έμφαση που δίνουμε σε ένα μουσικό ήχο ή συλλαβή είναι ο τονισμός της. Όταν η έμφαση αυτή σχετίζεται με την ένταση τότε παρατηρείτε ο δυναμικός τονισμός.

Η Δομή του Ελληνικού Τραγουδιού

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η Δομή του Ελληνικού Τραγουδιού

- Το ελληνικό τραγούδι χωρίζεται σε κύκλους. Ο κύκλος τραγουδιού είναι μια μελοποιημένη στροφή.
- Ο κύκλος δομείται από μουσικές φράσεις (μ.φ.). Συνήθως 1 κύκλος έχει 2 μ.φ., χωρίς αυτό να είναι απόλυτο.
- 1 μ.φ. αποτελείται από μουσικά μέτρα (μ.μ.). Στο ελληνικό τραγούδι τα μ.μ. συνήθως είναι 8.
- Ένα μ.μ. αποτελείται από μέρη και κάθε μέρος από συλλαβές.
- Μια συλλαβή μπορεί να είναι τονισμένη ή άτονη.
- Σε κάθε μέρος υπάρχει τουλάχιστον 1 τονισμένη συλλαβή.

Μουσική και Παραδοσιακός Χορός

Στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς ο καλός χορευτής ακολουθεί τις άρσεις και τις θέσεις των μέτρων, προσαρμόζει τις κινήσεις του στους ρυθμικούς χτύπους ακολουθώντας την ταχύτητα της μουσικής ακόμη και όταν αυτοσχεδιάζει. Με απλά λόγια έχει καλά πατήματα. Ο ρυθμός είναι εκείνος που καθοδηγεί τα βήματα του χορευτή. Ο αριθμός των ρυθμικών στοιχείων, η αξία τους, ο τονισμός και οι σχέσεις τους επηρεάζει την κινητική αλληλουχία. Έτσι ο ρυθμός επηρεάζει την ροή της κίνησης.

Χαρακτηριστικά όπως ο ρυθμός (πλοκή), η ρυθμική αγωγή και η μελωδία καθορίζουν την σχέση χορού και μουσικής.

Η σχέση των στοιχείων της κίνησης και της μουσικής αποτελεί μεθοδολογικό εργαλείο για την καλύτερη διδασκαλία των χορών ποσοτικά και ποιοτικά. Η μελέτη της σχέσης μουσικής και κίνησης είναι πολύ σημαντική κατά την διαδικασία διδασκαλίας των χορών γιατί αποτελούν μια αδιάσπαστη ενότητα που αλληλοσχετίζεται. Η κατανόηση της **δομής** της ένρυθμης χορευτικής κίνησης και της **σχέσης** της με την μουσική είναι ιδιαίτερα σημαντική για την **διδασκαλία** της.

Η Έρευνα του Χορού στην Ελλάδα

Η μελέτη του χορού για πολλά χρόνια ήταν περιθωριοποιημένη. Ένας σημαντικός λόγος υπήρξε η διάκριση τέχνης και επιστήμης που ως συνέπεια είχε να αποφεύγεται η επιστημονική προσέγγιση της τέχνης. Η παραπάνω διάκριση σε συνάρτηση με το γεγονός ότι ο χορός διαρκεί όσο εκτελείται συνετέλεσε στη μη επιστημονική μελέτη του χορού.

Στόχος των πρώτων βιβλιογραφικών αναφορών για το χορό ήταν η απόδειξη της συνέχειας του ελληνικού πολιτισμού από την Αρχαία Ελλάδα έως σήμερα. Για αυτό το λόγο οι σχετικές δημοσιεύσεις επικεντρώνουν την προσοχή τους στην «ασύγκριτη αξία των χορών, ως αρχαιοελληνικών επιβιωμάτων» (Ζωγράφου, 1999; Λουντζάκη, 1992).

Κομβικό σημείο στην έρευνα του παραδοσιακού χορού στην Ελλάδα αποτελεί η εισαγωγή της αντίστοιχης ειδικότητας για πρώτη φορά στο πρόγραμμα σπουδών της Ε.Α.Σ.Α. Ταυτόχρονα πραγματοποιείται η ανωτατοποίηση των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (Τ.Ε.Φ.Α.Α.) όπου διδάσκεται ο ελληνικός παραδοσιακός χορός ως γνωστικό αντικείμενο με σκοπό την κατάρτιση των αποφοίτων (Σερμπέζης, 1995).

Η Έρευνα του Χορού στην Ελλάδα

Έτσι παρουσιάζονται οι πρώτες επιστημονικές εργασίες οι οποίες διαμόρφωσαν τις τάσεις που αναπτύχθηκαν στη συνέχεια. Η ανθρωπολογική ή κοινωνιολογική προσέγγιση του χορού υιοθετήθηκε στις έρευνες των Ζωγράφου (1989), Δήμα (1989), Πραντζίδη (1995), Ζήκου (1992), Παναγιωτοπούλου (1992), Πανοπούλου (2001), Λάντζου, (2003), Κάρδαρη (2005), Παπακώστα (2007), Μαντζούκα (2008), Κουτσούμπα (1997). Η μελέτη της Τυροβολά (1994) αναφέρεται στην ανάλυση της μορφής του χορού. Στην διδασκαλία των χορών εστιάστηκαν οι εργασίες των Σερμπέζη (1995), Βαβρίτσα (2003) και Βεβετσάνου (2010). Η οργανωτική δομή και λειτουργία του χορευτικού συστήματος διερευνήθηκε από τον Γουλιμάρη (1998).

Οι διαφορετικές προσεγγίσεις του χορευτικού φαινομένου αποτυπώνονται στα βιβλία των Κουτσούμπα (2005), Αλιγιζάκη (2005), Μπουρνέλλη (2002), Schott - Billmann (1997) και Τυροβολά (1992). Το 1ο αναφέρεται στην σημειογραφία της χορευτικής κίνησης, το 2ο στον κρητικό χορό και την φυσική άσκηση με τις διάφορες παραμέτρους της, το 3ο αναλύει την κινητική δημιουργικότητα και παρουσιάζει ένα ειδικό πρόγραμμα ανάπτυξης της, το 4ο αναφέρεται στις θεραπευτικές ιδιότητες του χορού και το 5ο αναλύει τους ελληνικούς παραδοσιακούς χορευτικούς ρυθμούς.

Η Διδασκαλία του Χορού

Ο χορός και συγκεκριμένα ο παραδοσιακός χορός αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας τόσο στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσο και στα ΤΕΦΑΑ.

Η διδασκαλία του αποτελεί μια πολυσύνθετη ενέργεια που βασίζεται στη διαδικασία ανάλυσης και σύνθεσης και έχει ως βασικό στόχο τη μετάδοση της γνώσης.

Η επιλογή της μεθόδου διδασκαλίας σχετίζεται πρώτον με την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση του συνολικού αντικειμένου διδασκαλίας και δεύτερον με την «οικονομία χρόνου». Ο πρώτος παράγοντας αφορά την ανάλυση του αντικειμένου διδασκαλίας κατά το στάδιο προετοιμασίας του δασκάλου και την σύνθεση του μέσα στην αίθουσα. Ενώ ο δεύτερος αφορά την επίτευξη του καλύτερου δυνατού μαθησιακού αποτελέσματος στον συντομότερο δυνατό χρόνο.

Η ανάλυση και σύνθεση του χορού προϋποθέτει τη γνώση της δομής του χορού και πως αυτή σχετίζεται με την μουσική. Έτσι η κατανόηση της σχέσης κίνησης και μουσικής μαζί με την ρυθμική αγωγή αποτελούν σημαντικά μεθοδολογικά εργαλεία για την διδασκαλία του χορού.

Δομή και Λειτουργία του Χορού

Η **δομή** του χορού αφορά το σύνολο των επιμέρους συστατικών στοιχείων του χορού, τον τρόπο σύνθεσης-οργάνωσης τους καθώς και τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους. Η δομή ενός χορού μπορεί να είναι πολύπλοκη ή όχι. Εξαρτάται από τον τρόπο σύνδεσης και οργάνωσης των στοιχείων του.

Η **λειτουργία** του χορού αφορά τη σχέση του χορού με το ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο πραγματοποιείται ο χορός. Έτσι αναζητείται ο τρόπος που σχετίζεται ο χορός με το ευρύτερο πολιτιστικό περιβάλλον, την κοινωνία, την καθημερινή πρακτική, τα έθιμα, την κοινωνική οργάνωση, την οικονομία, τους βαθμούς συγγένειας και πως οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τις πράξεις των άλλων και τις δικές τους μέσα από τον χορό.

Δομική Ανάλυση του Χορού

Η Χρησιμότητα της

Η ανάλυση της δομής των χορών μας βοηθά στην κατανόηση των επιμέρους κινητικών ενοτήτων του χορού καθώς και των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ τους. Για παράδειγμα στον Καλαματιανό χορό διακρίνουμε 12 κινητικά στοιχεία (τα βήματα του χορού) που εκτελούνται σε συνδυασμό με την μουσική και ομαδοποιούνται σε 2 κινητικές ενότητες, τα προχωρητά και τα σταυρωτά βήματα. Οι 2 αυτές ενότητες εναλλάσσονται και σχηματοποιείται ο χορός.

Η ανάλυση της δομής των χορών πέρα από σημαντικό μεθοδολογικό εργαλείο για την διδακτική των χορών, όπως προαναφέρθηκε, είναι και σημαντικό εργαλείο για την κατάρτιση και εφαρμογή του ημερήσιου προγράμματος διδασκαλίας.

Ακόμη η ανάλυση της δομής του χορού αποτελεί ένα χρήσιμο και ευέλικτο εργαλείο για την **συγκριτική μελέτη** (Ζωγράφου, 2003) :

- μεταξύ διαφορετικών χορών, για την διαπίστωση διαφορών και ομοιοτήτων
- του ίδιου χορού, αλλά τελούμενου σε διαφορετικές συνθήκες ή περιόδους
- μεταξύ χορών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων

Πρότυπα Ανάλυσης του Χορού

Το χορολογικό μοντέλο των Martin & Pessovar

Κάθε χορός αποτελείται από κινήσεις που είναι σε αντιστοιχία με την μουσική. Η ανάλυση των Martin και Pessovar (1961; 1963) βασίστηκε στην ροή της κίνησης και στην διάκριση των συστατικών στοιχείων της καθώς και στην σχέση κίνησης και μουσικής.

Δέχεται ότι η πιο απλή αναλυτική μονάδα είναι το **κινητικό στοιχείο**, το οποίο αποτελεί τη μικρότερη κίνηση που δεν μπορεί να διαιρεθεί περισσότερο. Η ένωση πολλών στοιχείων δημιουργεί κινητικές ενότητες. Έτσι δυο ή περισσότερα κινητικά στοιχεία δημιουργούν ένα **κινητικό μοτίβο** που είναι η μικρότερη (βασική) κινητική ενότητα και αντιστοιχεί σε ένα μουσικό μέτρο.

Επικεντρώνοντας την προσοχή τους στην σχέση κίνησης και μουσικής δίνουν προσοχή σε στοιχεία όπως ο ρυθμός, η μελωδία, η διάρκεια και η χρονική αγωγή.

Πρότυπα Ανάλυσης του Χορού

Η Ταξινομική Χορολογική Μέθοδος

Στην λογική των Martin και Resonar, προτείνοντας μιας εξέλιξη-συνέχεια της αναλυτικής μεθοδολογίας τους κινήθηκε η ομάδα I.F.M.C (*Study Group for Folk Dance Terminology*, 1974), η οποία ανέλυσε τη δομή και τη φόρμα του χορού, σε **επίπεδα-δομικές ενότητες** που παρουσιάζονται με σύμβολα.

Το αναλυτικό μοντέλο επικεντρώνεται στην μελέτη της μορφής και της δομής του χορού, μέσω του προσδιορισμού των συστατικών στοιχείων του χορού και του τρόπου οργάνωσης των εσωτερικών τμημάτων του πάντα σε σχέση με τη δομή της μουσικής, προβάλλοντας τις **σχέσεις σύνδεσής τους**.

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη μέθοδο τα επίπεδα-δομικές ενότητες του χορού είναι (Ζωγράφου, 1989; 2003):

Το **κινητικό στοιχείο** είναι η μικρότερη κινητική μονάδα του χορού. Είναι αδιαίρετο και μπορεί να αναλυθεί μόνο σε φάσεις. Όλες οι απλές κινήσεις, θέσεις και στάσεις του σώματος μπορούν να θεωρηθούν ως τέτοια π.χ. το 1^ο βήμα στον Καλαματιανό χορό. Η λειτουργία του συνίσταται στο σχηματισμό μεγαλύτερων δομικών ενότητων μέσω της συνένωσης του με άλλα κινητικά στοιχεία ή ενότητες.

Πρότυπα Ανάλυσης του Χορού Η Ταξινομική Χορολογική Μέθοδος

Το κύτταρο είναι η ένωση απλών κινητικών στοιχείων, τα οποία ακολουθούν το ρυθμό της μουσικής αλλά δεν έχουν μια ανεξάρτητη λειτουργία. Η λειτουργία τους εξαρτάται από άλλα κύτταρα ή άλλες μεγαλύτερες δομικές ενότητες. Σε ορισμένες περιπτώσεις-χορούς μπορεί να ταυτιστεί με μεγαλύτερες δομικές ενότητες π.χ. το κινητικό μοτίβο.

Το κινητικό μοτίβο είναι μια ομάδα κινήσεων της οποίας το ρυθμοκινητικό πρότυπο δημιουργεί μια κλειστή και επαναλαμβανόμενη δομή. Είναι η μικρότερη συνθετική δομική ενότητα. Δημιουργεί μεγαλύτερες δομικές ενότητες μέσω της επανάληψης του ή της συνένωσης του με άλλα μοτίβα. Αποτελείται από τουλάχιστον δυο ή και περισσότερα αντιθετικά κινητικά στοιχεία π.χ. βήμα με το δεξί και βήμα με το αριστερό πόδι. Στους παραδοσιακούς χορούς εμφανίζεται σε αλληλουχία, απομνημονεύεται και επαναεκτελείται σχετικά εύκολα από τον χορευτή π.χ. τα σταυρωτά βήματα (δεξιά-αριστερά) στον Συρτό χορό. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη αναλυτική μέθοδο υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ κινητικού μοτίβου και μουσικού μέτρου. Γεγονός που δεν ισχύει πάντα στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς, όπως θα δούμε στην συνέχεια.

Πρότυπα Ανάλυσης του Χορού

Η Ταξινομική Χορολογική Μέθοδος

Η χορευτική φράση δείχνει το βασικό περιεχόμενο και την βασική ιδέα του χορού. Αποτελείται από ίδια ή διαφορετικά κινητικά μοτίβα που είναι οργανωμένα σε μια σειρά. Πολλές φορές ένας χορός αποτελείται από μια μόνο χορευτική φράση π.χ. τα 12 βήματα του Καλαματιανού χορού. Στα πλαίσια του χορού είναι η έκφραση της καλλιτεχνικής δημιουργίας που βρίσκεται στη συνείδηση του χορευτή και έχει ουσιαστική σημασία στην εκτέλεση του χορού.

Το χορευτικό τμήμα είναι μια μεγαλύτερη δομική ενότητα η οποία προκύπτει από την ένωση δυο ή περισσότερων ίδιων ή διαφορετικών χορευτικών φράσεων. Μπορεί να προκύψει και από την αλλαγή της ρυθμικής αγωγής ή την αλλαγή της ρυθμικής οργάνωσης του μουσικού μέτρου.

Το μέρος του χορού αποτελείται από άλλα χορευτικά τμήματα ή φράσεις. Είναι εύκολα ευδιάκριτο και αποτελεί την μεγαλύτερη δομική ενότητα σε έναν χορό.

Πρότυπα Ανάλυσης του Χορού

Η Ταξινομική Χορολογική Μέθοδος

Η χορογραφία του χορού είναι η τελική μορφή του. Οριοθετεί την αρχή και το τέλος του χορού. Καθορίζεται από την χρονική διάρκεια της μουσικής συνοδείας ή του τραγουδιού, που συνοδεύει το χορό π.χ. όλος ο Καλαματιανός χορός από την αρχή έως το τέλος.

ΠΡΟΣΟΧΗ δεν είναι απαραίτητο και αναγκαίο σε όλους τους χορούς να υπάρχουν όλα τα δομικά επίπεδα-ενότητες. Ιδιαίτερα στους απλούς χορούς. Για παράδειγμα στον χορό «Στα Τρία» το χορευτικό μέρος και το χορευτικό τμήμα ταυτίζονται με την χορευτική φράση (τα 6 βήματα του χορού) ή απλά δεν υπάρχουν.

Πίνακας Δομικής Ανάλυσης

Με βάση την ταξινομική χορολογική μέθοδο του Dance study Group of the International Folk Music Council, η δομική ανάλυση ενός χορού, η οποία περιλαμβάνει τα επιμέρους στοιχεία των χορών και των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ τους, καταγράφεται σε ένα **πίνακα δομική ανάλυσης**. Παράδειγμα τέτοιου πίνακα δίνεται στην επόμενη διαφάνεια.

Η κατανόηση των σχέσεων μεταξύ μουσικού μέτρου και κινητικού μοτίβου δίνει την δυνατότητα αποτελεσματικότερης ποσοτικής και ποιοτικής αναπαραγωγής του χορού.

Ο στόχος της δομικής ανάλυσης είναι η διασφάλιση της σωστής ανάλυσης και σύνθεσης του χορού κατά τη διδασκαλία του.

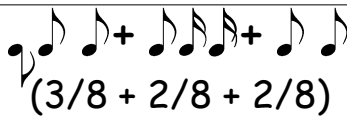
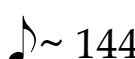

Πίνακας Δομικής Ανάλυσης

Ο Σερμπέζης λαμβάνοντας υπόψη τα δομικά πρότυπα των Martin και Pessouar καθώς και τα μοντέλα ταξινόμησης του I.F.M.C, πρόσθεσε ορισμένα επιπλέον δεδομένα-πληροφορίες. Εισήγαγε στον πίνακα δομικής ανάλυσης τον **στίχο**, δηλαδή το τραγούδι του κάθε χορού. Έτσι διακρίνεται η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο μουσικό μέτρο και το κινητικό μοτίβο.

Η εισαγωγή των νέων δεδομένων είχε ως αποτέλεσμα ο πίνακας δομικής ανάλυσης να γίνει πιο κατανοητός και να διευκολύνει τον χοροδιδάσκαλο να καταλάβει, να σχηματοποιήσει, να οργανώσει και τέλος να διδάξει καλύτερα τους χορούς.

Στην συνέχεια δίνεται ο πίνακας δομικής ανάλυσης του Συρτού χορού με τα νέα πρόσθετα δεδομένα. Για την κατανόηση του πίνακα στις επόμενες διαφάνειες, δίνονται οι συντομογραφίες και η σχετική σημειογραφία.

Συνέχεια ...

D 1	ΣΥΡΤΟΣ											
Μουσικό θέμα: <i>Μήλο μου κόκκινο</i>						Μουσικό μέτρο: 7/8 μικτό - τριμερές						
Χορευτικό σχήμα C	Ο.Φ.					Ρυθμικό σχήμα				Ρυθμική αγωγή		
	W					 (3/8 + 2/8 + 2/8)				 ~ 144		
Χορογραφία: (1Χ.Φ.) x 28						Χ.Φ.: M1 + M2 + M3 + M4						
K.M.	M1			M2			M3			M4		
K.Σ.	δ	α	δ	α	δ	α	δ	αχ	δ(αο)	α	δχ1	α(δο)
Διάρκεια												
Κατεύθυνση												
M.M.	1° M.M.			2° M.M.			3° M.M.			4° M.M.		
7/8	α' μ.	β' μ.	γ' μ.	α' μ.	β' μ.	γ' μ.	α' μ.	β' μ.	γ' μ.	α' μ.	β' μ.	γ' μ.
Στίχος	Μή	λο	μου	κόκκι	νο	-οο	ρόϊ	δο	βα	μμέ	νο	-οο

- Ο. Φ. : Ομοιογενής χορευτική φόρμα.
 Όταν επαναλαμβάνεται η βασική χορευτική φράση ή μοτίβο
- Ε. Φ. : Ετερογενής χορευτική φόρμα
 Όταν υπάρχει διαδοχή διαφορετικών χορευτικών φράσεων ή μοτίβων.
- Χ. Φ.: Χορευτική φράση
- Κ. Μ.: Κινητικό μοτίβο
- Κ.Σ.: Κινητικό στοιχείο
- Μ.Μ.: Μουσικό μέτρο
- α' μ., β' μ., γ' μ. : 1^ο, 2^ο, 3^ο μέρος του μέτρου

Βήματα - Κινήσεις

- δ, α,: Στήριξη δεξιού, αριστερού σκέλους (απλό βήμα)
- δ (α_ο): Στήριξη δεξιού σκέλους, το αριστερό σε άρση
- α (δ_ο): Στήριξη αριστερού σκέλους, το δεξί σε άρση
- δ 2(α_ο): Διπλή στήριξη δεξιού σκέλους, το αριστερό σε άρση
- α 2(δ_ο): Διπλή στήριξη αριστερού σκέλους, το δεξί σε άρση
- (α>), (δ>): Αριστερό, δεξί αντίστοιχα σε άρση ελαφρά λυγισμένο
- α:(δ) : Το δεξί σκέλος χωρίς στήριξη, κοντά στο αριστερό
- δ:(α) : Το αριστερό σκέλος χωρίς στήριξη, κοντά στο δεξί
- αχ: Σταύρωμα αριστερού σκέλους πάνω από το δεξί
- δχ: Σταύρωμα δεξιού σκέλους πάνω από το αριστερό
- αχ1: Σταύρωμα αριστερού σκέλους πίσω από το δεξί

Βήματα - Κινήσεις

- $\delta\chi_1$: Σταύρωμα δεξιού σκέλους πίσω από το αριστερό
 aK_1 ή δK_1 : Κτύπημα πέλματος στο έδαφος αριστερού ποδιού ή δεξιού αντίστοιχα
 K_2 : Κτύπημα παλαμών
 δ_v, a_v : Δεξί, αριστερό σκέλος στη μύτη
 δ_Δ, a_Δ : Δεξί, αριστερό σκέλος στη φτέρνα
 \square : Παύση

Λαβές

- W : Λαβή από τις παλάμες με λυγισμένους αγκώνες
 M : Λαβή από τις παλάμες με ελαφρά τεντωμένους αγκώνες
 X : Λαβή σταυρωτή
 Y : Λαβή από τις παλάμες, ανάταση με ελαφρά τεντωμένους αγκώνες
 Σ : Λαβή θυλυκωτή ή αγκαζέ
 Φ : Μεσολαβή

Κατευθύνσεις

- \updownarrow : Μετακινήσεις μπρος - πίσω σχεδόν στην ίδια θέση
 \leftrightarrow : Μετακινήσεις δεξιά - αριστερά σχεδόν στην ίδια θέση
 \Rightarrow : Μετακίνηση δεξιά προς τη φορά
 \Leftarrow : Μετακίνηση αριστερά προς τη φορά
 \nearrow : Μετακίνηση διαγώνια εμπρός και δεξιά προς τη φορά
 \nwarrow : Μετακίνηση διαγώνια πίσω και αριστερά
 \square : Παύση

Σχέσεις Λόγου - Μέλους - Κίνησης

Στο παράδειγμα του Συρτού χορού που εξετάσαμε η έναρξη και η ολοκλήρωση της χορευτικής φράσης συμπίπτει με την έναρξη και την ολοκλήρωση της μουσικής φράσης (μεταξύ των 2 κόκκινων κάθετων γραμμών) έτσι η σχέση είναι μια μουσική φράση με μια χορευτική φράση (1:1).

Ακόμη διαπιστώνεται αντιστοιχία του μέρους του μουσικού μέτρου και του κινητικού στοιχείου (βήματος του χορού). Για κάθε ένα μέρος του μουσικού μέτρου υπάρχει μια κίνηση/βήμα.

Η σχέση μέρους του μουσικού μέτρου και κινητικού στοιχείου δείχνει να είναι η θεμελιώδης γενετική σχέση μεταξύ μουσικής και κίνησης κατά την εξέλιξη του χορευτικού φαινομένου.

Σχέσεις Λόγου - Μέλους - Κίνησης

Στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς η παραπάνω ταύτιση μουσικής φράσης και χορευτικής φράσης δεν συμβαίνει πάντα. Συχνά δεν υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία (έναρξη και λήξη) μεταξύ μουσικής φράσης και χορευτικής φράσης.

Το παράδειγμα που ακολουθεί για το χορό «Στα Τρία» (Κοντούλα Λεμονιά) η ολοκλήρωση της μουσικής φράσης προϋποθέτει 8 βήματα. Έτσι η ακολουθία των βημάτων που αντιστοιχεί στην 2^η μουσική φράση είναι διαφορετική. Ενώ η έναρξη της μουσικής και χορευτικής φράσης είναι ίδια, δεν είναι η ίδια η ολοκλήρωση τους (κάθετες κόκκινες γραμμές). Στην περίπτωση αυτή η **σχέση μουσικής φράσης και χορευτικής φράσης είναι 3:4**. Στον ίδιο χορό η σχέση μέρους του μουσικού μέτρου και κίνησης/βήμα είναι 3:1. Δηλαδή **ένα μουσικό μέτρο αντιστοιχεί σε μια κίνηση/βήμα**.

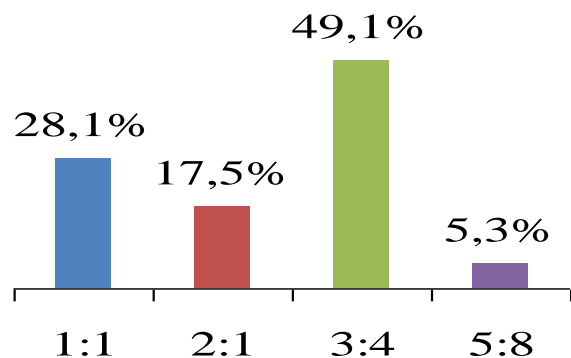
Σχέσεις Λόγου - Μέλους - Κίνησης

D 2		ΣΤΑ ΤΡΙΑ																						
Μουσικό θέμα: <i>Κοντούλα Λεμονιά</i>												Μουσικό μέτρο: 3/8 απλό - τριμέρες												
Χορευτικό σχήμα C						Ο.Φ.						Ρυθμικό σχήμα 			Ρυθμική αγωγή 									
						W																		
Χορογραφία: (1Χ.Φ.) x 32												Χ.Φ.: M1 + M2												
Κ.Μ.	M1						M2																	
Κ.Σ.	δ			α			δ			αχ			α			δχ								
Διάρκεια																								
Κατ/νση																								
Μ.Μ.	1° MM			2° MM			3° MM			4° MM			5° MM			6° MM			7° MM			8° MM		
3/8	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ	α' μ	β' μ	γ' μ
Στίχος	Μώ-ω			ρηκο			ντού-ου			μωρη κο			ντού-ουλα			λεμο			νιά-α			-αα		

Σχέσεις Λόγου - Μέλους - Κίνησης

Η μελέτη της σχέσης μεταξύ μουσικής και κίνησης σε ένα δείγμα 50 ελληνικών παραδοσιακών χορών από όλο τον ελλαδικό χώρο, με την μέθοδο ανάλυσης των Martin και Pessonar και της ταξινομικής χορολογικής του I.F.M.C., μέσω της δημιουργίας 59 πινάκων δομικών αναλύσεων (λόγω της ετερογενούς φόρμας που είχαν ορισμένοι χοροί), έδειξε τα παρακάτω αποτελέσματα (Σερμπέζης & Παναγοπούλου, 2010):

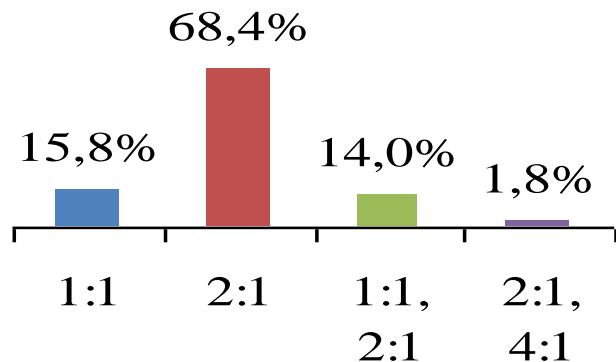
Σχέση Μουσικής Φράσης και Χορευτικής Φράσης (ΜΦ:ΧΦ)

- 16 χοροί (28.1%) παρουσίασαν τη σχέση 1:1
- 10 χοροί τη σχέση 2:1 (17.5%)
- 28 χοροί τη σχέση 3:4 (49.1) και
- 3 χοροί τη σχέση 5:8 (5.3%)

Σχέσεις Λόγου - Μέλους - Κίνησης

Σχέση Μουσικού Μέτρου και Κινητικού Μοτίβου (ΜΜ:ΚΜ)

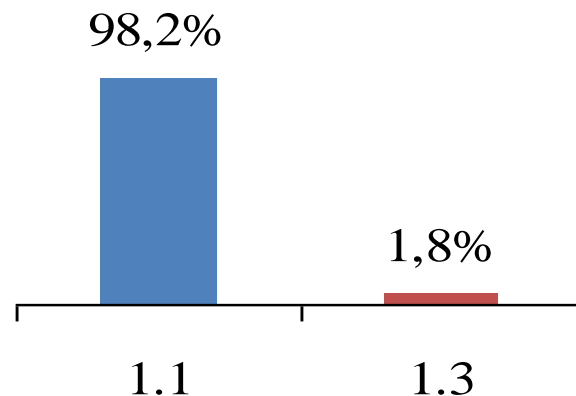

- 9 χοροί (15.8%) παρουσίασαν τη σχέση 1:1
- 39 χοροί (68.4%) τη σχέση 2:1
- 8 χοροί (14.0%) τη σχέση 1:1 και 2:1
- 1 χορός (1.8%) τη σχέση 2:1 και 4:1

Στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς η σχέση μουσικού μέτρου και κινητικού στοιχείου όπως εμφανίζεται από τα παραπάνω αποτελέσματα δεν ακολουθεί την δυτική αντίληψη (1 μουσικό μέτρο σε αντιστοιχία με 1 κινητικό μοτίβο) (Martin και Pesonár, 1961; Kaerpler, 1972; Dance Study Group of the I.F.M.C, 1974; Adshead, Bringinshaw, Hodgens & Huxley, 1988) αφού μόνο σε ποσοστό 15,8 % συμβαίνει αυτό.

Σχέσεις Λόγου - Μέλους - Κίνησης

Σχέση Μέρους του Μουσικού Μέτρου και Κινητικού Στοιχείου

Στην συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών χορών που μελετήθηκαν σε κάθε μέρος του μουσικού μέτρου αντιστοιχεί ένα κινητικό στοιχείο/βήμα - 56 από τις 57 περιπτώσεις ποσοστό 98.2%.

Μόνο σε 1 έναν χορό, στο Συρτό στα Τρία (Κοντούλα Λεμονιά), παρουσιάστηκε η σχέση 3:1 - ποσοστό 1.8%.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Αλιγιζάκης, Α. (2005). "Κρητικός χορός. Τέχνης και φυσική άσκηση". Ηράκλειο: Σείστρον
- Αμαραντίδης Α. (1987) «Το τονικό μουσικό σύστημα. Η θεωρία της μουσικής», Νεφέλη, Αθήνα.
- Adshead, J., Briginshaw, V.A., Hodgens P. & Huxley, M.R. (1984). "A chart of skills and concepts for dance". *Journal aesthetic education*, 16,3, 49-61.
- Adshead, J. (1988). "Dance Analysis: Theory and Practice". London: Dance Books.
- Βαβρίτσας Ν. (2008) «Παραδοσιακοί χοροί και η διδασκαλία τους», Θεσσαλονίκη.
- Βενετσάνου, Φ. και Λεβάντης, Χ. (2010) «Ο ελληνικός παραδοσιακός χορός για παιδιά προσχολικής ηλικίας». Αθλότυπο.
- Βαβρίτσας Ν. (2003) «Η σχέση των ρυθμικών και κινητικών στοιχείων των ελληνικών παραδοσιακών χορών και η εφαρμογή στη διδασκαλία τους. Η περίπτωση των χορών στο χωριό Σπήλαιον Γρεβενών». Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Baud-Bovy S. (1984) "Δοκίμιο για το ελληνικό δημοτικό τραγούδι", Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Ναύπλιο.
- Chilkovsky N. (1980) "Dance curriculum resource guide: comprehensive", New York.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Γουλιμάρης, Δ. (1998). "Μελέτη της οργανωτικής δομής και λειτουργίας των φορέων παραδοσιακού χορού στην Ελλάδα και στο Βέλγιο". Διδακτορική Διατριβή, Δ.Π.Θ., ΤΕΦΑΑ
- Grove (1980) "The new Grove dictionary of music & musicians", 6, 12, 15, London.
- Gallahue, D. (2002). «Αναπτυξιακή Φυσική Αγωγή για τα σημερινά παιδιά», University Studio Press, Θεσσαλονίκη.
- Δήμας, Η. (1989). "Ο παραδοσιακός χορός στο Συρράλο: Λαογραφική ανθρωπολογική προσέγγιση". Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Δήμας, Η., Τυροβολά, Β. και Κουτσούμπα, Μ. (2010) «Ελληνικός παραδοσιακός χορός. Θεωρήσεις για το λόγο, τη γραφή και τη διδασκαλία του». Αθήνα
- Ζήκος Ι. (1992) «Το χορολογικό φαινόμενο της επαρχίας Βοΐου Κοζάνης : παιδαγωγική σημασία και μορφωτική δύναμη του νεοελληνικού χορο», Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), ΤΕΦΑΑ.
- Ζωγράφου Μ. (1989). "Λαογραφική - ανθρωπολογική προσέγγιση του σέρα χορού των ποντίων". Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Ζωγράφου Μ. (1999). «Ο χορός στην ελληνική παράδοση». Αθήνα
- Ζωγράφου Μ. (2003). «Ο χορός στην ελληνική παράδοση» β' έκδοση. Αθήνα

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Κουτσούμπα, Μ. (1997). "Plurality in motion: Dance and cultural identity on the Greek Ionian island of Lefkada". Doctoral dissertation, University of London.
- Κουτσούμπα, Μ. (2005). "Σημειογραφία της χορευτικής κίνησης". Αθήνα: Προπομπός.
- Kaerpler, A. (1972) «Method and theory in analyzed dance structure with an analysis of Trogan Dance». *Ethnomusicology*, 16, 2, 173-217.
- Λάντζος, Β. (2003). «Η λειτουργικότητα του χορού στον κύκλο του αναστεναρισμού στο Κωστί της επαρχίας Σωζοαγαθουπόλεως». Διδακτορική διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΤΕΦΑΑ.
- Loutzaki, I. (1989). «Dance as cultural message. A study of dance style among the Greek refugees from Northern Thrace in Micro Monastiri, Neo Monastiri and Aeginion». Doctoral dissertation. Belfast: The Queen's University of Belfast
- Λουντζάκη, Ρ. (1992). «Οι ελληνικοί χοροί: Κριτική θεώρηση των βιβλίων του παραδοσιακού χορού». *Εθνογραφικά*, 8.
- Martin, G. & Pesovar, E. (1961) «A structural Analysis of the Hungarian Folk Dance». *Acta Ethnographica*, 10, 1-40.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Martin, G. & Pesovar, E. (1963) «Determination of motive types in dance folklore». Acta Ethnographica, 12, 3-4, 295-331.
- Μαντζούκας Χ. (2008). «Σαρακατσαναίοι της Φθιώτιδας, η διαμόρφωση της μουσικοχορευτικής ταυτότητας των νέων ηλικίας 10 - 15 ετών σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές». Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Νεοελληνικής Κοινωνίας.
- Μπουρνέλλη, Ν. (2002). "Κινητική δημιουργικότητα". Αθήνα.
- Παπακώστας Χ. (2007) «Χορευτική Ταυτότητα και Ετερότητα: η περίπτωση των Ρομά της Ηράκλειας του νομού Σερρών». Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.
- Cowan, J. (1998). "Η πολιτική του σώματος: Χορός και κοινωνικότητα στη βόρεια Ελλάδα". Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Πανοπούλου Κ. (2001) «Η χορευτική ταυτότητα των Βλάχων του Ν. Σερρών». Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ΤΕΦΑΑ Σερρών.
- Πραντζίδης, Ι. (1995). "Ο παραδοσιακός χορός στις κοινότητες Ακ. Μπουνάρ στο Γκενεράλ Ίντσοβο Βουλγαρίας και στο Αιγίνιο Πιερίας". Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Schott - Billmann, F. (1997). "Όταν ο χορός θεραπεύει". Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σερμπέζης, Β. (1995). "Συγκριτική μελέτη μεθόδων διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού σε παιδιά ηλικίας 9-11 ετών". Διδακτορική Διατριβή, Δ.Π.Θ., ΤΕΦΑΑ
- Σερμπέζης Β. (2007) «Μουσική για χορό», Σημειώσεις, ΤΕΦΑΑ, Κομοτηνή.
- Σερμπέζης Β. και Παναγοπούλου Β. (2010) «Η ρυθμική οργάνωση των δομικών επιπέδων και των στοιχείων του ελληνικού χορού», *Φυσική Αγωγή Αθλητισμός - Υγεία*, 25, 127-136.
- Study Group of folk dance terminology of the I.F.M.C. (1974). «Foundations for the analysis of the structure and form of folk dance. A syllabus». *Yearbook of the International Folk Music Council*, 6, 115-135
- Τυροβολά, Β. (1992). "Ελληνικοί παραδοσιακοί χορευτικοί ρυθμοί". Αθήνα: Gutenberg.
- Τυροβολά, Β. (1994). "Ο χορός στα τρία: Δομική μορφολογική και τυπολογική προσέγγιση της μορφής του". Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Τυροβολά, Β. (2001). "Ο ελληνικός χορός. Μια διαφορετική προσέγγιση". Αθήνα: Guenberg.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Τυροβολά, Β. (2001). «Αντιλήψεις περί αισθητικής: Δυο τεχνικά - αναλυτικά παραδείγματα για το χορό». *2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Λαϊκού Πολιτισμού*, 107-142.
- Τυροβολά, Β. (2009). "Μελωδία, Ρυθμός και Χορός. Μια Διαφορετική Μεθοδολογική Πρόταση Προσέγγισης του Χορευτικού 'Υφους", *Επιστήμη του χορού*, 3, 48-84.
- Φιλίππου Φ. (2002) «Συντελεστές παραστάσεων παραδοσιακού χορού στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα: το παράδειγμα του Ν. Ημαθίας». Διδακτορική Διατριβή, Δ.Π.Θ., ΤΕΦΑΑ.